

Franse cinema en cultureel erfgoed

In deze special gaan we zien hoe het Frans cultureel erfgoed in de cinema wordt verbeeld, aan de hand van fragmenten over beeldende kunst, mode en literatuur.

De Franse cinema is voortgekomen uit een levendige uitwisseling van nieuwe ideeën tussen kunstenaars, fotografen, schrijvers, musici, kostuumontwerpers en filmmakers. De gebroeders Lumiere die eind 19^e eeuw de cinema in Frankrijk introduceerden, kozen al vanaf het begin voor een impressionistische aanpak, het verbeelden van de werkelijkheid door de impressie van de kunstenaar. Dit in tegenstelling tot de beginjaren van Hollywood, waar film aanvankelijk vooral een kermisattractie was. De Fransen gebruikten nieuwe technieken voor een kunstzinnige benadering, bijvoorbeeld het spel van licht en schaduw binnen het frame.

Omdat de filmstudio's zich meestal in Parijs bevonden waar ook de films vertoond werden, was er niet alleen publiek dichtbij maar ook een schrijvende pers die zich vol enthousiasme op het nieuwe medium stortte. Kunststromingen van de avant-garde zoals surrealisme vonden ook hun weg naar de filmstudio's. Omdat de financiële middelen na de Eerste Wereldoorlog beperkt waren, kwam een filmproductie vaak tot stand door vruchtbare samenwerking van regisseurs, acteurs, art directors, schrijvers en componisten. Omdat er geen sprake was van commerciële productie zoals het studiosysteem in Hollywood, was er veel meer ruimte voor improvisatie en ieders eigen inbreng.

In 1915 zag de allereerste kunstenaarsdocumentaire het licht, *Ceux de Chez Nous* van Sacha Guitry. Dat was natuurlijk een zwijgende film met weliswaar authentieke opnames van Franse kunstenaars maar waarbij de maker commentaar gaf vanuit de filmzaal. De mythe van de romantische kunstenaar is nauw verweven met de positie van de impressionisten in de Franse samenleving maar dat was nog niet echt een belangrijk thema in de cinema. Dat veranderde na de Tweede Wereldoorlog toen het genre van de kunstenaarsbiografie wereldwijd tot bloei kwam met het verschijnen van *Lust for Life*, de film van Vincente Minnelli over Vincent van Gogh. Franse regisseurs kozen echter eerder voor een documentaire en experimenteerden met de representatie van schilderijen op het witte doek. Wat het moeilijk maakt, is dat niet elk schilderij zomaar vertoond mag worden.

Ten tijde van de Nouvelle Vague ging het meer om de regisseur als auteur/kunstenaar die zijn visie gaf op het leven van alledag. Er werd vooral op locatie gefilmd met een bescheiden budget. Film moest een oorspronkelijk verhaal met een origineel scenario bieden. Voor het verfilmen van kunstenaarsbiografieën was toen weinig belangstelling.

De echte opleving van het genre kwam in de jaren '80. De Franse cultuur vertoonde de eerste tekenen van crisis door globalisering, immigratie en het moeizame gevecht van de filmindustrie met de nieuwe commerciële televisiezenders. Mitterrand benoemde jurist Jack Lang tot minister van cultuur en die nam maatregelen om de Franse filmindustrie nieuw leven in te blazen. De opdracht waar hij mee kwam, was het samengaan van kunst en cultuur met populaire cinema voor een breed publiek. Dat mocht best wat kosten want met subsidies en goede cijfers aan de kassa was het genre winstgevend. Films over het Franse cultureel erfgoed werden ook wel *cinéma du producteur* genoemd, in tegenstelling tot het originele idee van de auteurscinema. Veel van deze films hebben een sfeer van weemoed en verlangen naar *La Belle Époque*. Een tijd van rust en zekerheid waarin de impressionistische kunstenaar een gelukkig en soms tragisch leven leidde. En waarin de cultuur onmiskenbaar Frans was, zonder invloeden van buitenaf.

Met een ruim budget was er veel aandacht voor het tijdsbeeld, in art direction en kostuums. Ook werden er dure steracteurs ingehuurd die de kunstenaar en zijn muze vertolkten. Voorbeelden hiervan zijn Gérard Philippe en Anouk Aimée als Amadeo Modigliani en Jeanne Hébuterne, Gérard Depardieu en Isabelle Adjani als Auguste Rodin en Camille Claudel. De fictieve kunstenaar in *La Belle Noiseuse* werd gespeeld door Michel Piccoli met Emmanuelle Béart als model. De mythe van de romantische kunstenaar met de tragiek van armoede en alcoholisme, was heel geschikt om het melodrama in deze films naar voren te halen. Dit werd nog versterkt door de performance van de acteurs. Een uitzondering hierop vormt wellicht *Van Gogh van Maurice Pialat*. Hier niet de woeste kunstenaar uit de Hollywood productie maar een ingetogen hoofdrol van Jacques Dutronc in een realistische setting.

Ook voor distributie in het buitenland waren de films du patrimoine heel geschikt. Ze appelleren aan mooie vakantieherinneringen en aan alles wat typisch Frans is . Door cultuurcritici ook wel een 'sentimental journey' genoemd. Omdat het hier toch vakkundig gemaakte films betreft, heb ik ze met veel plezier laten zien. Ook films die hier niet de bioscoop haalden, zijn wel op dvd verkrijgbaar met Nederlandse of Engelse ondertiteling.